

Серија: ЗВЕЗДАНИ ЧАСОВИ
Уредник: Мелина Пота Кољевић
Редитељ: Саша Латиновић
Драмски програм јун 2011.

Весна Перић

ЖИВОТ И ДЕЛА БЕСМРТНОГ ЧИЧА ИЛИЈЕ СТАНОЈЕВИЋА

ЧИЧА ИЛИЈА СТАНОЈЕВИЋ, редитељ и глумац
СВЕТОЗАР БОТОРИЋ, продуцент
ЛУЈ ДЕ БЕРИ, сниматељ
ЈАНКО ВЕСЕЛИНОВИЋ, писац
МИЛОВАН ГЛИШИЋ, писац
БОРА СТАНКОВИЋ, писац
СТЕВАН СРЕМАЦ, писац
МИЛОРАД ПЕТРОВИЋ, глумац
ГАЗДА СТОЈАН, газда кафане
ЦИГАНКА
ЦИГАНИН
ЕПИЗОДИСТА КОЈИ ИГРА ТУРЧИНА
НАЈАВЉИВАЧ
НАЈАВЉИВАЧИЦА

ПРОЛОГ

Клавирска пратња првих биоскопских представа.

НАЈАВЉИВАЧ: (глас помало вашарски, којим се најављују прве кинематографске представе, тадашњим језиком)

Гранд Биоскоп Позориште „Хотел Париз“ приказиваће од 17. новембра ове године свако после подне од 3 и увече од 9 сахати *Живот и дела бесмртног војвода Карађорђа*, историску драму, снимљену овде у Београду, представљану и аранжирану нарочито за кинематограф – од наших најбољих уметника и глумаца чланова Краљевског српског народног позоришта, а израђену у најчувнијој фабрици на свету *Патхѐ Фрѐре* у Паризу. Цене су како за дневне тако и за вечерње представе прво место један динар, друго место шездесет пара. Карте се могу и раније добити а бесплатне улазнице не важе никоме!

Претпаѓање

СЦЕНА 1. (ВРЕМЕ САДАШЊЕ)

УЛИЦА ИСПРЕД НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА.

Улична бука, граја, центар града, аутомобилске сирене из времена садашњег. Звук женских потпетица. Звоњава мобилног телефона. Све се наједном утишава. Носталгична музичка тема.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Дорђоле, детињство моје, данас те више не познајем. Нема више твојих узаних улица и ћепенака, демирли-пенцера, доксата, кривудавих сокачића, нема пространих башта и пољана – све то прогута она хала што је зову цивилизација. Све је мртво, безбојно. Нема више оних момака ни девојака, па ни оне песме:

Ој, Дорћоле, мали Цариграде!

Кроза те се проћи не могаше

Од ћошака и од ћепенака

И севдаха младих девојака!

Али ја ћу прибирати успомене. У мојој машти, оживећеш ти, пријатељу и друже мог детињства, ако ни за што друго, оно бар да те од заборава сачувам.

БОТОРИЋ:

'Ајде, 'ајде, сад си нашао да ламентујеш! Па то не приличи Чича Илији Станојевићу, владару смеха београдске чаршије, оном, који је и мртвог могао да насмеје! Знао сам где ћу те пронаћи...

ЧИЧА ИЛИЈА:

Боторићу!!! Ти ли си? Шта се шуњаш ту к'о неки дух! На мртво си ме препао!

БОТОРИЋ:

Мртвији не мож' бити!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Ако сам мртав нисам неосетљив! Пустите ме да још мало уживам у успоменама...

БОТОРИЋ:

Брзо, дођи да ти нешто покажем.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Какав недостатак сентимента, Светозаре мој... Прекинеш кад је најслађе. Е вазда ниси имао шлифа за...

БОТОРИЋ:

Данас се за реч *осећај* користи једна енглеска реч, *феелинг*... Па зато сам ваљда продуцент. Нисам глумац.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Био си продуцент.

БОТОРИЋ:

Е, па видиш, Чича, то је оно о чему сам ти говорио пре скоро цео један век – сви ти твоји комади, све твоје улоге у овом, баш овом позоришту што га надлећеш сваки други дан... свака част, бриљантне улоге су то биле, ал' - однео их ветар! Сад нису чак ни прах, него сећање...

ЧИЧА ИЛИЈА:

Шта би људски род без сећања?

БОТОРИЋ:

Људски род је зато измислио филм!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Ти и твој филм! Па је л' су нетрагом нестали наши филмови, о којима је остао тек понеки новински чланак и фотографија. Каква вечност, какав филм?!

БОТОРИЋ:

Чича, зато смо сад ти и ја овде. (*дише убрзано*) Вечерас је...

ЧИЧА ИЛИЈА:

Боторићу... Јеси ли добро?

БОТОРИЋ:

Ово је и за мене сувише... Знаш ли ти шта се дешава вечерас на великој сцени Народног?

ЧИЧА ИЛИЈА:

Ама реци, човече!

БОТОРИЋ:

У архиву бечке Кинотеке...Пронађен је...сасвим случајно...али можда и није било случајно...

ЧИЧА ИЛИЈА:

Причај већ једном!

БОТОРИЋ:

После вишедеценијске потраге...

Са улице испред позоришта чује се граја и комешање.

ЧИЧА ИЛИЈА:

О, колико света хрли у мој театар, боже мој! Па шта се то збива?

БОТОРИЋ:

Филм! Пронађен је наш филм!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Наш први филм???

БОТОРИЋ:

Технички, у питању је други, али се данас води као први јер је први приказан.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Карађорђе? Пронашли су *Карађорђа*?

БОТОРИЋА:

Пронашли смо *Карађорђа*, да!

ЧИЧА ИЛИЈА:
У царској Вијени?

БОТОРИЋ:

Наши архивари, који су веровали да је заувек изгубљен, пронашли су га затуреног, неразумљивог Аустријанцима. Фали, додуше, пар стотина метара у ролни, али суштина је ту. Ајде, улазимо!

СЦЕНА 2. (ВРЕМЕ САДАШЊЕ) САЛА У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ.

НАЈАВЉИВАЧИЦА: (*off*)

...Стога ћете, поштована публико Народног позоришта, вечерас, након деведесет и три године од премијерног емитовања, октобра 1911. у Гранд Биоскопу хотела Париз...

БОТОРИЋ:

Ех, какав је био мој Гранд Биоскоп!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Какво згодно женско, мори!

НАЈАВЉИВАЧИЦА: (*off*)

....први пут имати прилику да видите филм који је камен међаш српске кинематографије, филм за који се дуго веровало да је изгубљен, филм који је и сам постао мит...Н апорима стручног тима Југословенске кинотеке, филм *Живот и дела бесмртног војводе Карађорђа* пронађен у архиву бечке Кинотеке рестаурисан је комбинацијом оригиналног камера негатива и позитива у лабораторији Хагефилм у Амстердаму. Филм је дигитализован... (*fade out*).

ЧИЧА ИЛИЈА:

Шта сад то значи?

БОТОРИЋ:

Пребачен је са филмске траке у дигитални облик, што значи да се може бесконачно много пута копирати и репродуковати а да информација остане верна оригиналу... Замисли, може се скинути и са Интернета...

ЧИЧА ИЛИЈА:

Боторићу, пре бих разумео кинески...

БОТОРИЋ:

Ниси у току, Чича. Углавном, присуствујемо, као и пре сто година, историји српског филма!

ЧИЧА ИЛИЈА:

А камо толмач?

БОТОРИЋ:

Пссст... Тихо! Почиње пројекција! Нема тумача. То је некад било, у нашој кафани. Сада су додали међунатписе којима се публици објашњава радња. Копија која је пронађена има 16 таблоа...

ЧИЧА ИЛИЈА:

И ево и мене у првим кадровима! ... Турски спахија долази на конак Ђорђевог оцу Петру... привиђају му се виле и Милош Обилић који благосиља колевку малог Ђорђа...

БОТОРИЋ:

Сјајан сниматељски трик Луја де Берија. Двострука експозиција!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Пссст. Сцена на кладенцу са Јеленом. А ево и нашег Милорада као младог Карађорђа!

БОТОРИЋ:

И шта сад кажеш, Чича, а ?

ЧИЧА ИЛИЈА:

Нисам веровао, нисам ни слутио, шта може мени, окорелом Дорћолцу, који би и кости оставио на Скадарлији, значити чудо звано кинематограф.

СЦЕНА 3.

БАШТА КАФАНЕ ДАРДАНЕЛИ.

Улична граја. Коњска копита. Померање кафанских столова и столица.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Упекла звезда, али срећа те нам је најдебљи 'лад за овим крајњим фијакерским

столом, а?

ЈАНКО ВЕСЕЛИНОВИЋ:

Да ми није ових *Дарданела*, свиснуо бих... Како, Бога ти, стојиш, побратиме?

ЧИЧА ИЛИЈА:

Две банке, мој Јанко.

ЈАНКО ВЕСЕЛИНОВИЋ:

Доста, имамо, хвала Богу и кредита. (*Виче*) Две кригле 'вамо! (*Чичи*) Грозан је ђифтизам настао у данашње време.

ЧИЧА ИЛИЈА:

По чему, Јанкуљашу мој?

ЈАНКО ВЕСЕЛИНОВИЋ:

Да је Бог дао каквих лудијех пара па сад да седимо на крову какве лађе па да нижемо приче, па ем провод ем хасна. Вако отежемо се овде као гладни пси по ћошковима. А кад је какво весеље онда - дај зови Јанка Веселиновића, тражи Чича Илију, да се забављамо! Причај, Чича, певај, Јанко!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Де, де, побратиме, не гневи се. Стиже нам пивце!

Гутљаји, сркање.

ЈАНКО ВЕСЕЛИНОВИЋ:

Како да се не гневим? Нико ми за часопис ни марјаша не да, писао сам за џабе и задужио се за штампу. А како и сарадницима да платим?

ЧИЧА ИЛИЈА:

Па да поделимо ове две банке?

ЈАНКО:

Нек стоји. Кад је у тебе, к'о да ми је у цепу. Не треба ми сад. Имам још три динара...

ЧИЧА ИЛИЈА:

Ево и нашег Милована!

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

А где бисте друго вас двојица него у кафану код „коњску задњицу“... Е, добро си крстио ову кафану, Чича!

ЈАНКО:

А шта би ти, Глишићу? Шта поштен свет да ради у ово доба? Ја сам књижевник, волим светлост, нисам рудар да се завлачим у пећине.

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

Е, мој синовче! Ово твоје вечито девситовање пред *Дарданелима* свући ће те у разврат!

ЈАНКО:

Је л’?

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

Ја као стриц има да те се одрекнем јавно и то преко Српских званичних новина. И то ће не само убити твоју књижевну репутацију, него ће те обележити као покваренога човека!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Немој, Глишићу, ако Бога знаш! Та свако ствара и добија инспирацију како зна и уме.

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

И ти си ми неки пример! (*шапуће*) А кад ми је зимус у редакцији *Звезде* молио да му дам два динара да купи коју цепаницу дрва да се огреје, дао сам му пет. Кад га видех како дува у прсте ја се баш ражалих. А он? Све пропио! (*Јанку, гласније*) Направићу ја да ће те се напослетку и сами келнери овде клонити, и то ће бити твоја коначна пропаст!

ЈАНКО:

Е, мој побратиме, чујеш ли ти њега? И увек каже да ме из милоште зове пропалицом!

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

Е, најслађе ти је да замандалиш редакцију и стрчиш овде да играш жандара и удараш контру!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Их, да је може замандалити, нема ту ни браве ни кључа. Једно парче асуре, један расклиматани сто... три разваљене столице, и један канабет. Редакција на Божју

вересију! То ти је „Српски Тајмс“.

ЈАНКО:

Мени доста!

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

Целу си зиму ишао го и прозебао!

ЧИЧА ИЛИЈА:

А, знаш ли Глишићу, шта је урадио са оним огртачем са крилима? Сажалио се на оног пропалог Хрвата и књижевника Матоша, оног што је спевао оду моме носу, поклонио му га, а он га заложу. После смо се обојица мрзнули... Него, шта кажете вас двојица на једну добру кајгану... од једно двајес јаја? Па на младом луку... ал' прво да се рашчвари сланина... Ммммм. Дивота!

ЈАНКО:

Ух, бога ти, како умеш да го правиш густ на човека! А где ћемо пећи?

ЧИЧА ИЛИЈА:

Па код мене!

ЈАНКО:

Ух, да нам је још и мекана 'леба!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Има у мојој авлији, код фурунције. 'Ајмо!

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

Идите вас двојица, ја вам имам посла, преводим Гончаровљевог *Обломова*.

ЈАНКО:

Уздравље, стриче Глишићу!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Ми смо ти доле на Скадарлији, а ти ноћас сврати у *Три шешира*.

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

Е, благо мени... Нашла крпа закрпу. Овог Јанка да и не помињем, али ти Чича, аман, имаш ли ти кућу?

ЧИЧА ИЛИЈА:

Кафана је моја друга кућа...

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

Није ни чудо што је јадна Лујза саставила једва пар година са тобом. А сада ми ни госпа Марицка Хладек није јасна. Ко тебе таквог може да истрпи?

ЧИЧА ИЛИЈА:

Марицка и ја се венчавати нећемо, овако нам је посве фино. Ја њу не дирам, она мене лепо пази. Дивота!

СЦЕНА 4.

КАФАНА ГРАНД У ХОТЕЛУ ПАРИЗ

Кафанска граја нешто другачија у односу на Скадарлију, звуци клавира. Аплауз. Кораџи.

БОТОРИЋ:

Добро ми дошао, Станојевићу. Гледали смо *Сеоскога доктора* од Американца Дејвида Грифита, са Мери Пикфорд. Изволи, седи.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Здраво да си, Боторићу. Е, мора да имаш добар разлог што ме са мог Дорђола из *Три шешира* довлачиш на Теразије у хотел *Париз*. Мада, признајем, лепо ми звучи писамце у којем кажеш „ако се споразумемо, може нам овај састанак донети милионе“... Ти си послован човек, трговац и угоститељ. Закупио си читав хотел... Видим, и кафана одлично послује.. Али не разумем ти се ја у те работе, одма' да ти кажем.

БОТОРИЋ:

Нису само милиони у питању. О нечему другом бих волео да попричамо. Разумеш ли ти која је истинска моћ филма?

ЧИЧА ИЛИЈА:

Не марим ти ја много за кинематограф... Не идем ти ја у биоскоп, мој Светозаре, ја сам ти позоришни човек...

БОТОРИЋ:

Слушај ме, Чича. Београд је само неколико месеци након прве филмске пројекције браће Лимијер у Паризу имао своју прву кинематографску представу. Пре Њујорка,

пре Санкт Петербурга, хеј! Схватио сам да се исплати да уместо да изнајмљујем простор путујућим приказивачима ја отворим своје *Кинематографско позориште у хотелу Париз*. И, ево, хвала Богу, већ три године, одабрана, господска публика свако вече ужива у представама.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Па шта, и ми од кафане правимо уметност.

БОТОРИЋ:

Знам, али та ваша кафанска уметност и инспирација исхлапи са алкохолом већ следећег јутра. Видиш ли сад разлику између ваше и моје кафане!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Скадарлију ми не дирај!

БОТОРИЋ:

Ама, човече! Настаје нова епоха, нова уметност. И други су намирисали шта то може да представља. Ево, и браћа Савић оснивају *Модерни биоскоп*, издаваће *Мали журнал*, пише се о филму. Ђока Богдановић, власник *Касине* исто отворио биоскоп, па и Браћа Цветковић у *Коларцу* пуштају филмове. То је добра, права конкуренција! Ствари се покрећу, потписаћу и уговор са фирмом *Браћа Пате* као ексклузивни заступник за Србију и Бугарску.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Где сам ти сад ту ја? Не знам француски, не могу ти бити толмач.

БОТОРИЋ:

Ма какав толмач. Зар не схваташ? Не само да можемо да пуштамо филмове. Ми можемо и да их правимо! Праве, дугачке филмове.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Ми?

БОТОРИЋ:

Ћира Манок, управник Класне лутрије, и ја, желимо да нам се, као истакнути позоришни уметник, придружиш у оснивању *Удружења за израду српских филмова*. Предузеће *Пате Фрер* из Париза послало ми је одличног сниматеља, Луја де Берија, с наруџбином да радимо српске народне филмове. Ти би режирао, а ја бих све то финансирао. Шта кажеш, а ? Ред је да се оканеш џомбасте и стрме калдрме и блата и пређеш у биоскоп као и сваки модеран човек.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Филм! Мани ме се, Светозаре. Какав филм, па где је ту живот? Неке сенке на платну, без даха и гласа. Иди, молим те... Где је ту додир, где је месо, где је живот, где је зној? Где је страст? Па знаш ли ти шта за једног глумца значи кад изгуби глас? Не знаш? Е ја ћу да ти кажем! Као да ми неко свеже срце, запуши нос, па немам даха.

БОТОРИЋ:

Размишљаош као глумац, хајде мало мисли као редитељ. Филмски редитељ... замисли, компонујеш сцену у простору, па онда још и бираш одакле снимаеш. Ух, да је мени твој таленат, Чича!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Не бих ја мењао свој глумачки сто у *Три шешира*, Добрицу Милутиновића, Жанку и Брану, а богами и Сремаца, Нушића и мога Бору Станковића низакакав кинематограф на свету! Знам и да би ме мој покојни Јанко разумео...

СЦЕНА 5.

КАФАНА ТРИ ШЕШИРА

Кафанска граја, понека виолина. Звезкање чаша.

СТЕВАН СРЕМАЦ:

И, шта кажеш, Чича, очни лекар ти забрањује да пијеш?

ЧИЧА ИЛИЈА:

Каже – покварили сте вид због пића! А ја ћу њему – напротив, доцо, кад пијем ја боље видим, и то све дупло!

Опити смех.

СТЕВАН СРЕМАЦ:

Ја теби наздрављам за твога Калчу из *Ивкове славе*! Живео ти мени! И да знају сви присутни, кад умре Чича Илија, умреће и Калча и *Ивову славу* треба скинути са репертоара. Теби нико ни до колена није, Чича!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Хвала, Сремац! Да наздравимо!

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

Ама, Чича, па зашто ти цело вече стојиш, дај седи за сто к'о човек!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Глишићу, ја се зарекао да месец дана нећу *сести* за кафански сто! И ево, почео сам вечерас. Живели!

Грохотан смех.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Пити или не пити, питање је сад!

Смех.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Хеј, газда Стојане, поможе ли ти мој лек против кијавице што ти га ономад рекох?

ГАЗДА СТОЈАН:

Како да помогне кад чај нисам ни окусио!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Кажем ја неки дан газда Стојану да тури ноге у лавор са врућом водом, да усуче бркове па да викне жени да му да чај да му однесе кијавицу. Али никако, пази, никако у том тренутку не сме да помисли на крокодила јер онда од лечења нема ништа. И каже мени Стојан да не бригам јер кад до тада никад није мислио на крокодила неће ни тада... Па где је запело?

ГАЗДА СТОЈАН:

Ама чим принесем чај устима мени проклети крокодил на очи!

Опити смех.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Не знам што код тебе не ради, Стојане, па то је проверена медицина! Е, ево нам и Боре.

Добро дошао, Станковићу.

БОРА СТАНКОВИЋ: (*припито, брундаво, 'надрндано'*)

Опет држиш банку, глумац... Ако, ако... За друго и ниси.

ГАЗДА СТОЈАН:

Добро је, Боро, мани...

БОРА СТАНКОВИЋ:

И ти си ми неки вајни глумац! Само стењеш са празном криглом пива у руци.
Никад од тебе Хамлет! А и твој Калча! Којешта!

Повици негодовања.

БОРА СТАНКОВИЋ:

Да сам знао да ћеш ти играти Миткета, спалио бих *Коштану*! Све си у њему изневерио, све! Он је за тебе пустахија, пијаница! Па то испаде лакрдија а не драма!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Е мустра је и твој Митке! Све му нешто фали, болестан је што је жив! „О, јадна ли је моја судбина!“ А и ти си ми неки писац! Не знам шта је горе - кад си пијан, топло ти и на месечини, а кад си трезан – нит’ говори нит’ ромори, да га човек у пећ метне, не би се раскравио. Намћоре ниједан. ’Ајде, газда Стојане, дај још једну туру за мога Бору, па да се изљубимо!

Смех.

БОРА СТАНКОВИЋ:

Угурсузе један! Дођи овамо!

Грљење, пољупци.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Али на Борин рачун, газда, на Борин рачун!

Смех.

СТЕВАН СРЕМАЦ:

Е, пошто сте се тако лепо измирили... Газда Стојане, дај ’вамо онај твој повез за очи.

ГАЗДА СТОЈАН:

Шта ће ти повез, Сремац?

СТЕВАН СРЕМАЦ:

Је л’ знате да је Тургењев једном рекао да љубав и глад нагонче човека на велике

подвиге. Али у случају Чича Илије богме није тако. Њега не нагоне ни љубав ни глад него жеђ!

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

Одлична идеја, Сремац! Е па вечерас ћемо да се опкладимо. Чича ће вечерас да погађа вина! Ако омане макар једном, месец дана нема да уђе ни у *Три шешира* ни у *Два јелена*!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Везуј тај повез, Миловане! Таааако... ма не примичи ми вино носу, мора непце да га осети! Ово је... Жупска ружица!

Аплауз, повици - Браво!

ЧИЧА ИЛИЈА:

'Ајмо даље. *(срк)* Неготинско!

Аплауз.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Ммммм.... Ово сад је.... смедеревско, нема збора!

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

Није лоше! А шта је сад ово?

ЧИЧА ИЛИЈА:

(срк, па пљување) Пу! Шта је бре ово? Нисам ово никад пио! Вода, до сто ђавола!

Свеопити смех.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Мислили сте Чичу жедног преко воде, а? Него, господо драга, ја бих овде да објавим фајронт, имам нека посла, морам мало да разбистрим главу. Лаку вам ноћ, и видимо се сутра!

Повици, негодовања. Затварање врата, утихну кафански звуци.

СЦЕНА 6.

СКАДАРСКА УЛИЦА.

Кораци по калдрми.

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

Каква посла сад имаш, каква је то мистерија, Чича?

ЧИЧА ИЛИЈА:

Знаш да сам ове сезоне режирао укупно десет комада, од Нушића до Александра Диме Сина...

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

А побрао си све аплаузе за Јованчу Мицића у *Путу око света*!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Путовало се богами и до Сарајева, па и Загреба.

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

А и оно студијско путовање у Вијену и Минхен ти је лепо легло!

ЧИЧА ИЛИЈА:

А био сам и у грамофону. Оно кад су Швабе из Хановера на грамофонску плочу ухватили разне српске мелодије... Тад сам извео једну сцену из *Ивкове славе*.

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

Чича, па сад си у зениту уметничког стварања!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Хм... да... Знаш ко је Светозар Боторић, Миловане?

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

Власник Хотела Париз? Не познајемо се, али чујем да је прилично предузимљив човек. А и има добре везе у политици. Па и на двору.

ЧИЧА ИЛИЈА:

У свом Гранд Биоскопу свега неколико месеци после премијере, он пушта филмове Жоржа Мелијеса, Мек Сенета и Грифита. *(замисљено)* Тај Мелијес... узбудљиво, као неки луди сан! Као да се играло неко дете а опет... фантазија! Видиш, добио сам понуду да радим за Боторића, да снимамо филмове.

МИЛОВАН ГЛИШИЋ:

Кинематограф? То може бити занимљиво!

ЧИЧА ИЛИЈА:

По договору са Французима, глумци нашег Краљевског народног позоришта снимали би позоришне комаде из живота на селу, у плану је и твој *Редак звер* а и *Вечност* нашег покојног Јанка. Размишљај већ данима. Позориште јесте мој читав живот, али филм – то би могло бити позориште простора!

СЦЕНА 7.

АДА ЦИГАНЛИЈА - СНИМАЊЕ ФИЛМА ЦИГАНСКА СВАДБА - БИБИЈА.

Бука, граја. Пљускање водом у даљини. Цика циганчића. Дауре.

БОТОРИЋ:

Les Gitanes! Идеја је одлична, Станојевићу! Сјајно! То ће Французима бити јако егзотично. Овога лета идемо у Париз! А сад да те упознам... Оператер и сниматељ, мсје Луј де Бери. *Cher* Луј, ово је чувени глумац и позоришни редитељ, Чича Илија Станојевић.

ЛУЈ ДЕ БЕРИ:

Драго ми.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Поштовање. (*Боторићу, тихо*) Он разуме српски?

БОТОРИЋ:

Сасвим довољно.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Мсје де Бери, овако сам ја то замислио...

ЦИГАНКА:

Аман б'е, кад почиње снимање? Имам си гу тол'ко пос'о кући.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Мора прво да се проба па тек после се снима.

Жагор и бука.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Мир, мир! Пре него што почнемо пробу, хоћу да вам кажем важну ствар. Ваш празник, Бибија, изузетно је важан и ми то хоћемо да снимимо...

ЦИГАНИН САЛКО:
Да будемо на филм?

ЧИЧА ИЛИЈА:
Јесте, а и други народи ће да се диве вашем обичају, и тако ћете постати славни, не само на Чубури, не само у Београду већ и у целој Европи.

ЦИГАНИ:
Живео! Живео!!!

ЦИГАНКА ДЕВЛА:
Чичо, дођи, Салко каже да нам дођеш они пари!

ЧИЧА ИЛИЈА:
Дакле, Боторићу, 'ајде паре на сунце, ти си продуцент. Девлин муж тражи шездес' динара за целу чергу. После снимања морају да се са Аде врате на Чубуру запрегом.

Звецкање новца.

БОТОРИЋ:
Сређено.

ЧИЧА ИЛИЈА:
Ајде, Девла, излази из кадра, да видимо како изгледају деца.

ЦИГАНКА:
Ш'о б'е, 'ел ти несум лепа за сликање, а? А и овај с брчићи види како ме гледа...

БОТОРИЋ:
Бежи сад и не брукај нас пред Французом. Иш!

ЧИЧА ИЛИЈА:
(*виче*) Ајмо, проба! Нек се деца растрче, голи нека буду. Природно! (*тихо*) Мсје де Бери, ти одмах укључи камеру.

ЛУЈ ДЕ БЕРИ: (*тихо*)
Укључено камера одавно...

Урлање, граја, цика деце, дауре, удараљке...

ЧИЧА ИЛИЈА:

(тихо) Онај Циганин са унучетом на раменима... Снимај! Одлично. И бабе и старце. Све!

ЛУЈ ДЕ БЕРИ:

(тихо) Отлична, отлична!

ЧИЧА ИЛИЈА:

(виче) Браво, проба је била добра. А сад идемо на чардак, да пробамо Бибију! Боторићу, је л' постављена софра?

БОТОРИЋ:

Ено је, дуга софра на трави.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Сад да се окупите сви око софре... Поседајте доле. Тако...

Граја. Вриска.

МУШКИ И ЖЕНСКИ ГЛАСОВИ:

Јебем му! Сиктер!, пушћај б'е!, давај 'вамо!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Стани, богаму, па немој одма' да се све поједе! Девла, смири мало ту децу!

ЛУЈ ДЕ БЕРИ:

Magnifique!

СЦЕНА 8.

БИОСКОП ПАРИЗ.

Чује се звук мотања филмске ролне у пројектору.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Како кажеш да се зове ово што сада гледамо?

БОТОРИЋ:

Убиство Војводе од Гиза. Из деветсто девете. Режија Шарло де Баржи и Андре Калмет.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Интрига нека... борба око престола... Занимљива композиција. Ко ће да акне Војводу? Краљ Анри?

БОТОРИЋ:

Неће краљ лично.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Добра ова масовка испред дворца... Допада ми се ова смена... темпо... кад су само двојица у кадру. Па онда снимак напољу.

БОТОРИЋ:

У екстеријеру.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Екстеријер.

БОТОРИЋ:

Види, Чича. Навео сам ти идеју да би требало да урадимо један спектакл, наш, историјски. О Карађорђу. Оцу и ослободиоцу Србије, ујединитељу нашег народа. Замисли, кад Карађорђе постане јунак филма, колико ће света то видети, колико ће се надалеко проширити његова слава!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Ух! То!

БОТОРИЋ:

Пре тога, Луј де Бери је предложио да урадимо нешто слично овоме што сад гледаш, само из наше јужнословенске а богами и Мађарске даље историје. Испоставља се да је Бери родом из Мађарске, право име му је Лајош Питрлоф.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Па што глуми Француза?

БОТОРИЋ:

Тјах, ко ће га знати. Углавном, користили бисмо либрето неке мађарске опере. А модла ти је ово што сад гледаш. Знаш ко су били Улрих Цељски и Владислав Хуњади?

ЧИЧА ИЛИЈА:

Као кроз маглу...

СЦЕНА 9.

НАЈАВЉИВАЧ:

Јуче је у Горњем граду и по његовим бедемима извођено снимање филма о убиству Грофа Цељског, зета Деспота Ђурђа Бранковића. Овај историјски догађај збио се 11. новембра 1456. Представа ће имати 12 слика, а филм ће бити дугачак од петсто до шесто метара. Сценарио и режија овог филма је у рукама Чича Илије Станојевића, сниматељ је Луј де Бери, производња Светозара Боторића.

СЦЕНА 10.

БИОСКОП ПАРИЗ.

БОТОРИЋ:

Поранио Чича на састанак, то ме радује. *Улриха Цељског и Владислава Хуњадија* премијерно пуштамо најесен. Како стојиш са припремама за *Карађорђа*?

ЧИЧА ИЛИЈА:

(узбуђено) Боторићу, прикупљам материјал. Ево драме Милоша Цветића о Карађорђу. Ту су и његова биографија Миленка Вукићевића и збирка анегдота *Карађорђе у говору и твору* Милана Милићевића. Само, не могу ти ја опет бити Карађорђе као у позоришту. Ако желиш да режирам филм не могу бити и у главној улози.

БОТОРИЋ:

Наравно, Чича. Ти ћеш свакако да направиш поделу.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Зваћу све глумце из Народног позоришта.

БОТОРИЋ:

Велики посао нас чека. Најпре сценарио. Ћира Манок понудио се да ти помогне око тога.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Ја бих нагласио одмах карактер Црног Ђорђија - још као мали док је чувао свиње, убио је из кубуре обесног Турчина. То је атракција за филм! Користио бих и Филипа Вишњића, *Почетак буне на дахије*, ону сцену кад дахије у тепсији гледају прилике.

БОТОРИЋ:

Загрејао си се, то је добро за филм!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Карађорђа видим као гневног али и праведног. Његов морал је изнад свега и изнад свих. Знаш ли какав је он био човек? Па он је свог рођеног брата Маринка убио јер се огрешио о недорасло девојче. Ни по бабу ни по стричевима – такав је био Црни Ђорђе.

БОТОРИЋ:

Неумољив је морао бити да би и другима дао пример – нова држава морала је настати на моралним начелима! То исто да ставимо у филм! Ко мислиш да би био добар за Вожда?

ЧИЧА ИЛИЈА:

Мислим да би прави избор био Милорад Петровић. Стасит, чврст. Леп. Играо је у театру Цара Душана, и Хајдук Вељка!

БОТОРИЋ:

Одлично! Почни са писањем сценарија!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Имам још неке идеје. Само... не знам како то да изведемо, све су баш јаке масовке – збор у Орашцу, а после и бој на Мишару – то је врхунац. Костиме ћемо требовати из Народног позоришта, али треба нам богами и коњица. Како ћемо то?

БОТОРИЋ:

Ништа ти не брини, Чича. Ја сам планирао да трошкови изађу на 20.000 динара. Направићу договор са Министром војним да војска статира. На Бањици можемо снимати бој на Мишару, пољана је велика.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Обићи ћу још неке екстеријере са сниматељем. Калемегдан, Топчидер. Можда ћемо и на обалу Саве и Дунава, писао бих сцене када Ђорђије у аустријском војном логору у Сомбору решава да не војује више у туђој војсци и враћа се чамцем у Србију, иако га Турци гоне.

БОТОРИЋ:

Правимо спектакл, Чича!!!

ЧИЧА ИЛИЈА:
Коекуде, мој Боторићу!

СЦЕНА 11.
СНИМАЊЕ КАРАЂОРЂА ИСПРЕД СЕОСКЕ КУЋЕ.

Граја од десетак актера на снимању филма у екстеријеру, мушки и женски гласови, рзање коња.

ЧИЧА ИЛИЈА:
Пажња! У овој сцени Турци долазе пред Ђорђијеву кућу у Тополи, малтретирају његову мајку и невесту, Јелену. Ђорђије стиже и убија Турке из кубуре. Милораде, стижеш с лева и улазиш у кадар. Ти, Вукосава и ти Теодора, притрчавате одзади као мајка и сестра и љубите Ђорђија, јунака. Спремни?

ЛУЈ ДЕ БЕРИ:
Снимамо!

Цика жена, мушки гласови. Топот коња. Кораци.

ТУРЧИН:
Ма, дођи овамо!

МИЛОРАД ПЕТРОВИЋ:
Коекуде, зар не знаш, Турчине, да ће Србин за образ убити свакога?

ТУРЧИН:
Претиш, а како би смео убити свог господара и царева сина?

МИЛОРАД ПЕТРОВИЋ:
Коекуде, ево овако!

Пуцањ из кубуре.

ЧИЧА ИЛИЈА:
Тако је! (за себе) Ех, када би се чуо и тон и Милорадов глас на филму...

Претапање на

**СЦЕНА 12. (ПОСТ МОРТЕМ, ВРЕМЕ САДАШЊЕ)
САЛА У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ**

Из офа се чуја клавирска музика компонована као звучна подлога за дигитализовану верзију Карађорђа.

ЧИЧА ИЛИЈА: (полугласно)

Овај део збора на Орашцу поприлично је оштећен, шта мислиш, Боторићу, разумеју ли гледаоци?

БОТОРИЋ: (полугласно)

Наравно. Не брини.

Претапање на

**СЦЕНА 13.
СНИМАЊЕ КАРАЂОРЂА НА БАЊИЦИ.**

Гужва на снимању, мушки гласови, кораци. Њиштање коња.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Де Бери, хоћемо све у један кадар?

ЛУЈ ДЕ БЕРИ:

Нарафно. Средње план.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Милораде, јеси спреман?

МИЛОРАД ПЕТРОВИЋ:

Спреман!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Снимамо!

МИЛОРАД ПЕТРОВИЋ:

Браћо, ви знате мене, а ја знам вас! Ја волим ред и послушност, али сам жесток и нагао. Због неправде кадар сам убити и најближе. Хоћете ли моћи са мном!

МУШКИ ПОВИЦИ:

Хоћемо! Слушаћемо те као Бога!

**СЦЕНА 14. (ПОСТМОРТЕМ, ВРЕМЕ САДАШЊЕ)
САЛА У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ.**

Из офа се и даље чује клавирска пратња за филм.

БОТОРИЋ: *(полугласно)*

Одлично сте ти и де Бери извели овај Бој на Мишару. Као на платну Паје Јовановића.

ЧИЧА ИЛИЈА: *(полугласно, шаљиво, имитира де Беријев нагласак)*

Нема проблем. Само, ово треба у неколике кадрови, не може само једна. Мора турски коњица са једну страну... од лефо...

Претапање на

**СЦЕНА 15.
СНИМАЊЕ КАРАЂОРЂА НА БАЊИЦИ**

ЧИЧА ИЛИЈА:

Турску коњицу Срби гледају с десна, па Карађорђе наређује јуриш. Нашом коњицом командује војвода Јанко Катић.

ЛУЈ ДЕ БЕРИ:

То посебно снимимо.

ЧИЧА ИЛИЈА:

После пешадија да се бије са буздованима и мачевима.

ЛУЈ ДЕ БЕРИ:

Разумела. То све се види у тотал. Значи, цело људско фигура.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Цело фигура! И по дубини да се види. Филм је позориште простора! Ајде прво снимамо сцену око топа, кад је победила српска војска. Милораде, Вожд окупља војску око једног топа. Војско, статисти, ви стојите иза. Војводе су лево и десно од Ђорђија. Таааако... Јесу сви у кадру?

ЛУЈ ДЕ БЕРИ:
Јесу.

МИЛОРАД ПЕТРОВИЋ:
Ја у камеру да гледам? Говорим нешто?

ЧИЧА ИЛИЈА:
Не говориш, само одлучан поглед, чврст, мало у страну. Једну руку стави на цев топа. Десну. Статична композиција. Таааако... Тријумфално!!! У левој ти је кубура. Снимај! (*тише*) Шта ти мислиш, Боторићу?

БОТОРИЋУ:
Немам шта да мислим, Чича, ова сцена на Мишару кошта више од пола филма. Могу само да ти верујем.

ЛУЈ ДЕ БЕРИ:
Чича има добри идеја.

ЧИЧА ИЛИЈА:
После ћемо додати трик, баш на овај кадар – изнад Карађорђа, једна девојка у белом, као анђео, приказа, ставља лаворов венац Вожду на главу...

ЕПИЛОГ (ПОСТ МОРТЕМ – ВРЕМЕ САДАШЊЕ) **САЛА У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ.**

ЧИЧА ИЛИЈА:
И коначно... Испред сламнате колибе у Радовањском лугу, Вујица спрема заседу Вожду. Вожд стиже до колибе.. леже испред... покрива се да заноћи...

БОТОРИЋ:
А онда... с леђа, убија га кум Вујица...

Клавирска музика која подражава пратњу немог филма. Аплаузи.

ЧИЧА ИЛИЈА:
Ево... на крају филма... сви се... поклањамо публици. Милорад Петровић - Карађорђе... Драгољуб Сотировић - Хајдук Вељко... Добрица Милутиновић - Јанко Катић.. Сава Тодоровић - старац Фочо... Вукосава Јурковић - вождова мајка... Теодора Арсеновић - Јелена...

БОТОРИЋ:

И Чича Илија Станојевић, као турски спахија и кнез Вујица Вулићевић. У данашњим филмовима нема поклањања, само пишу имена глумаца и екипе. То се зове одјавна шпица... Ти... плачеш, Чича...? Ех, глумац....

ЧИЧА ИЛИЈА:

Знаш ли... како је ономад... двадесет и друге, када смо Милорад Гавриловић, Сава Тодоровић и ја обележавали четрдесет година уметничког рада на прослави овде у Народном позоришту говорио Нушић? Говорио нам је да будемо храбри, јер нас чека још једна тешка рола, рола коју не прате аплаузи, рола која нам неће донети венце. Ту ролу ће нам доделити онај строги драматург, чију деобу рола нико смртан није избегао, говорио је тада Нушић. Та рола зове се на страним језицима старост, а на српском – заборав! Али... Заборава нема, Боторићу. Сад видим, и радујем се – заборава нема док год је уметности.

БОТОРИЋ:

Чича Илија, ти си за српски филм оно што је за Американце био Грифит, а за Русе Ејзенштајн!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Ех, не знам гледа ли однекуд Нушић вечерас ово...

БОТОРИЋ:

Хоћеш нешто да ти кажем? И *Пут око света* дошао је на филм, режирала га је извесна госпођа Софија Соја Јовановић.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Женско па редитељ? Аууу...

БОТОРИЋ:

Јесте, јесте, шездесет и неке... а у улози Јованче Мицића био је твој достојни наследник, комичар Миодраг Петровић Чкаља. И он је мртав. А и Сремац се нашао на филму. *Попа Спиру и попа Тиру* играли Јован Геџ и Милан Ајваз. Учитељ био један глумац по драмском нерву близак... Витомиру Богићу... Слободан Цица Перовић. Имао је диван, меланхоличан глас...

ЧИЧА ИЛИЈА:

Немој ми рећи да се глумцима чује глас на филму!

БОТОРИЋ:

И глас. И музика. Све!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Па то је величанствено!

БОТОРИЋ:

И то ти је био наш први филм у боји!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Ма шта ми наприча! Измислили су филм у боји???

БОТОРИЋ:

Их... има томе шездесет година. А и Глишића су филмовали, да знаш. Причу о Сави Савановићу, само се филм зове *Лептирица*. И то ти је жанр страве.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Ма немој! Глишића! А... Бору?

БОТОРИЋ:

Коштану, наравно, али филм се звао *Циганка*. А пре тога *Софку*.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Ау, Боторићу! Па где сам ја за то време био...

БОТОРИЋ:

А да знаш која те авантура тек сада чека!

ЧИЧА ИЛИЈА:

Па у којој се сад кафани приказују сви ти филмови?

БОТОРИЋ:

Сад нема кафане у биоскопима, Чича. Само платно, пројектор, и седишта.

ЧИЧА ИЛИЈА:

Нема кафане? (*смех*) Е, онда ништа... да знаш да одустајем!

БОТОРИЋ:

Једна ствар ме брине, мој Чича... Цео свет хрли у биоскоп, а ови наши полудели па почели да затварају дворане. Кажу – не исплати се! Остало пет биоскопа у милионском граду. И продукцију су запустили, да знаш... Као, нема се пара за кинематографију...

ЧИЧА ИЛИЈА:

Чуј, затварају биоскопе! Нема се пара за филм! Боторићу, ти да си окупио тог Чкаљу, Цицу Перовића и осталу екипу у колору. Ја ћу да се побринем за Добрицу Милутиновића, Милорада Петровића, и Саву Тодоровића... ма и Витомира Богића има да пронађем! Сунце ли вам богово, неће да може! А ако треба, и самог Карађорђа ћу да позовем! Не овог филмског, него Вожда, главом и брковима!!!

Звук филмског пројектора.

КРАЈ